

Барабанова Маргарита Елисеевна
МБДОУ «Бютейдахский ЦРР д/с «Чэчир»
Бютейдах/Мегино-Кангаласский
«Мин дьиз кэргэним» бырайыакка
туттуллар көмө матырыйаал

**Мэнэ-Хангалас улуунун
Бүтэйдээхтээби «Чэчир» оҕону сайыннарар киин**

**«Мин дьиз кэргэним» бырайыакка туттуллар
көмө матырыйаал**

**Толордо: Барабанова
Маргарита Елисеевна**

Бүтэйдээх – 2025 с.

«Мин дьиз кэргэним» бырайыакка туттуллар
көмө матырыйаал
(кыра бөлөх)

«Мин дьиз кэргэним» дидактической оонньуу

Бытыллар бөлөбө: кыра бөлөх

Сыала: оҕолорго дьиз кэргэнин чилиэннэрин сахалыы ааттаныыларын чингэтии; оҕо өйдөөн хаалар дьобурун сайыннарыы, тылын саппааһын байытыы, дьиз кэргэнигэр тапталы иитии.

Туттуллар матырыйаал: куукулалар

Оонньуу хаамыыта:

Оҕолор төгүрүччү тураллар. Куукуланы (ийэ, аҕа о.д.а.) бэйэ-бэйэбэ бэрсэн ааттыыллар.

Холобура: «Мин ийэм Сардаана»; салгыы аҕаларын, бииргэ төрөөбүттэрин (эдьий, убай) ааттыыллар.

«Аптаах сибэкки» дидактической оонньуу

Сыала: дьиз кэргэн чилиэннэрин дьизтээҕи эбээһинэстэрин туһунан өйдөбүлү биэрии.

Туттуллар тэрил: куукулалар, сибэкки

Оонньуу хаамыыта:

Оҕолор куукулалары ааттыыллар (ийэ, аҕа, эбээ, эһээ, оҕо). «Аптаах сибэккиттэн» оҕо биир эминньэҕи тууран ылар уонна ийэ дьизэбэ тугу үлэлиирин ааттыыр (аҕа, эбээ, эһээ). Холобура, «ийэм иһит сууйар», «аҕам мас кыстыыр» , «мин оонньуур хомуйабын» о.д.а.

«Мин иллээх дьиз кэргэним» дидактической оонньуу

Сыала: дьиз кэргэн чилиэннэрин сахалыы ааттаныыларын чингэтии.

Туттуллар матырыйаал: куукулалар

Оонньуу хаамыыта:

Куукулалары туһанан кылгас хоһоонунан сангардан оонньотуу. Холобура: оҕо куукулалары биир-биир ыйа, ыйа сангарар: «Бу куукула мин эһээм, бу куукула мин эбээм, бу куукула мин аҕам, бу куукула мин ийэм, онтон бу – мин бэйэм. Бу барыта – мин дьиз кэргэним!»

Итээччи ыйытыан сөп: «Эһиги дьиз кэргэннэ ким саамай кыраный? Ким саамай күүстээҕий? Ким минньигэс астааҕый?» о.д.а.

«Ким тутгарый?» дидактической оонньуу

Сыала: дьыэ кэргэн чилиэннэрин туттар малларын наардааһын, ааттаһын.

Туттуллар матырыйаал: куукулалар, маллар (сизеркилэ, мээчик, өтүйэ, кинигэ, ачыкы о.д.а)

Оонньуу хаамыыта: оҕолор маллартан талан, ким тугу туттарын наардыыллар, ааттыыллар.

Холобура: сизеркилэни ийэ куукула аттыгар уурар уонн этэр: «Бу сизеркилэ ийэм киэнэ» о.д.а.

«Мин дьыэ кэргэним» бэсидэ

Ытыллар бөлөбө: кыра бөлөх

Сыала: дьыэ кэргэн туһунан билиилэрин чинэтии, дьыэ кэргэннэ тапталы иитии

Туттуллар матырыйаал: куукулалар

Бэсидэ хаамыыта:

- Көрүҥн эрэ, оҕолоор, бу кимнээх бийиэхэ ыалдьытты кэлбиттэрий? (дьыэ кэргэн – куукулалар)
 - Бу кимий? (биир-биир куукулалары ыйытар, оҕолор ааттыыллар)
 - Дьыэбэ ийэ, аҕа, оҕолор бары бииргэ ким диэн ааттаналларый? (дьыэ кэргэн)
 - Ким бэйэтин ийэтин (аҕатын) туһунан кэпсиэй?
 - Ийэн (аҕан) аата кимий? Тугу гынарый?
- Итинник салгыы 3-4 баҕалаах оҕо кэпсиир.

«Мин сөбүлүүр дьыэм кыыла» бэсидэ

Сыала: дьыэ кэргэннэ иитиллэр дьыэ кыылын туһунан оҕо кэпсиирин ситиби; дьыэ кыылыгар харыстабыллаах сыһыаны, тапталы иитии.

Туттуллар матырыйаал: куукулалар, куоска (ыт) оонньуурдар, аудиозапись.

Бэсидэ хаамыыта:

- Куоска (ыт) санатын иһитиннэрэллэр.
- Оҕолоор, бук им санатай?
 - Маладьыастар, куоска санатын сөпкө таайдыгыт!
 - Куоска хайдаҕый?
 - Куоска ханна олорор?
 - Куоска тугу аһырый?
 - Тугу туһалый?
- Салгыы схема көмөтүнэн оҕо бэйэтин дьыэ кыылын туһунан кэпсиир.

**«Эриэппэ» нуучча норуотун остуоруйатын
куукулалары туһанан кэпсээһин**

Ытыллар бөлөбө: кыра бөлөх

Сыала: оҕолорго куукулалары туһанан остуоруйаны кэпсээһин.

Туттуллар матырыйаал: куукулалар – оҕонньор, эмээхсин, сиэн кыыс, ыт, куоска, кутуйах, эриэппэ.

- Оҕолоор, көрүн эрэ, биһиэхэ кимнээх ыалдыттыы кэлбиттэрий? (куукулалары көрдөрөр)

- Куукулалар эһиэхэ остуоруйа көрдөрүүхтэрэ!

Салгыы иитээччи куукулалар көмөлөрүнэн остуоруйаны кэпсиир.

- Оҕолоор, эриэппэни ким олордубутуй?

- Оҕонньор кими көмөбө ыңырбытый? (эмээхсин, сиэн кыыс, ыт, куоска)

- Ким кэлбитигэр эриэппэни туура тардан ылбыттарый?

- Ким эмит остуоруйаны кэпсиэн баҕарар дуо?

Куукула көмөтүнэн «Мин иллээх дьиз кэргэним» хоһоону ааҕарга үөрэтии

Сыала: оҕолорго куукулалары туһанан, хоһоону ааҕарга үөрэтии.

Туттуллар матырыйаал: куукулалар

Куукулалары көрдөрө-көрдөрө иитээччи хоһоону ааҕар:

Бу куукула – мин эһээм,

Бу куукула – мин эбээм,

Бу куукула – мин аҕам,

Бу куукула – мин ийэм,

Бу куукула – мин бэйэм,

Бу барыта – мин дьиз кэргэним! (салгыы оҕолору үтүгүттэрэн санардар, аахтарар).